

Nieuwsbrief Afrikagetuigenissen vzw
Driemaandelijks/juni 2018
P708863 / 3080 Tervuren
G. Bosteels, J. van Ruusbroecstraat 15
3080 T

België-Belgique
P.B. – P.P.
3080 Tervuren
BC 30592

AFRIKAGETUIGENISSEN

Nieuwsbrief nr. 45

Juni 2018

Foto Congopresse

Inlandse rechtbank te Niangara (Haut-Uele)

Ledenbijdragen

Wij zeggen hartelijk dank voor de lidmaatschapsbijdragen die wij de jongste maanden mochten noteren. Hartverwarmend is dat zo talrijke vrienden er prijs op stelden het bedrag ervan naar boven toe af te ronden. Deze blijk van sympathie zien wij als een bewijs van de plaats die ons Afrikaans verleden blijft innemen in het hart van al wie ooit de betovering van dat fantastisch land heeft mogen beleven.

TER HERINNERING :

EEN BIJDRAGE VAN 15 € VOLSTAAT OM IN REGEL TE ZIJN MAAR BIJKOMENDE STEUN WORDT STEEDS MET DANK TEGEMOET GEZIEN

Rekeningnummer :

IBAN : BE67 0014 2540 4387 – BIC : GEBABEBB

In dit nummer :

blz.

Nieuwe geluiden !	3
Wat nu, Congo ?	6
<i>Herinneringen aan de beroerde julimaand 1960 (Daisy Ver Boven)</i>	
In memoriam	9
De tegendraadse mythe Lumumba	10
Op de boekentafel	11
De zware reis van zuster Humiliana (1)	12
Op heden ontvangen bijdragen	19

Nieuwe geluiden !

Is het een toeval of ziet het er echt naar uit dat er een nieuwe wind gaat waaien over de problematiek van de onderontwikkeling ? Het is toch opvallend dat wij uit heel uiteenlopende bronnen diverse stellingnamen te lezen krijgen die een nieuw licht komen werpen op de vraag hoe de achtergebleven landen er moeten toe komen de koplopers in de menselijke ontwikkeling bij te benen.

*Het eerste alternatieve geluid kwam uit een eerder verrassende hoek : dat was de Zambiaanse onderzoekster **Dambisa Moyo** die opzien baarde met haar geruchtmakende boek “**Dead Aid**” (in de Nederlandstalige versie gekend onder de titel “**Fatale hulp**”). In dat werk aarzelde deze wetenschapster niet om diverse negatieve aspecten van het gebruikelijke ontwikkelingswerk aan de kaak te stellen. Zo schreef zij dat de ‘rijke’ landen tijdens de jongste vijftig jaar meer dan 1.000 miljard dollar aan ontwikkelingshulp aan de arme landen hebben besteed. Dat heeft echter niet belet, schrijft zij, dat de armen er nog armer op geworden zijn.*

*Meer recent was er dan het incident ‘**Bruce Gilley**’ aan de universiteit van Portland (Oregon) in de Verenigde Staten. Deze politicoloog, hoogleraar aan die universiteit, had de euvele moed opgebracht om ten behoeve van het wetenschappelijk tijdschrift “Third World Quarterly” een artikel te schrijven, “**The Case For Colonialism**”, waarin hij wou betogen dat het koloniaal systeem, ondanks zekere fouten, meer positieve dan negatieve resultaten had opgeleverd. Dat was althans professor Gilley’s bedoeling, maar wegens de orkaan van protest die al dadelijk was opgerezen zodra de tekst nog maar op een website verschenen was, zag hij zich verplicht zijn tekst terug te trekken en te verzaken aan de publicatie van een gedrukte versie. Het trof hem bijzonder pijnlijk dat ook gevestigde academici, collega’s, hem in de steek lieten en het kamp van de herriestokers kwamen versterken. De stress was zelfs van die aard dat de artsen aan deze professor zes maanden rust moesten opleggen.*

*Hij onderstreept bij dit alles wel dat zijn thesis enkel betrekking heeft op de meest recente koloniale systemen, zoals – jawel – het Belgisch bestuur in Congo tussen 1908 en 1960, (wij citeren) “**dat serieuze pogingen deed om van Congo een fatsoenlijk menselijk land te maken**”. Ook wat andere koloniale mogendheden betreft, noteert hij – zonder bepaalde gewelddaden uit de weg te gaan – een hele reeks positieve facetten van het gevoerde beleid : kansen op bescherming, zelfontplooiing, emancipatie, bestrijding van endemische ziekten, economische ontwikkeling, enz.*

*Een ander verrassend bericht vond zijn oorsprong in Ghana, een land dat jaarlijks een miljard dollar buitenlandse steun toegeworpen krijgt. Uit dat land kwam ons een heel bemoedigende stem ter ore : ter gelegenheid van een officieel bezoek van president Emmanuel Macron aan deze republiek hield de plaatselijke president, **Nana Akufo-Addo** een bijzonder opmerkelijke toespraak zoals wij er graag nog meer zouden horen en waaruit wij graag het essentiële citeren :*

“We kunnen niet langer ons beleid bouwen op basis van wat het Westen, Frankrijk of de Europese Unie bereid zijn ons te schenken. Het werkt niet, het heeft nooit gewerkt en het zal nooit werken. (...) Het is niet correct om zestig jaar na onze onafhankelijkheid nog steeds onze gezondheidszorg en ons onderwijs te laten financieren door de weldadigheid van de Europese belastingbetalers. (...) We moeten weg van die geest van afhankelijkheid van wat Frankrijk eventueel bereid is voor ons te doen.” Meteen maakte hij ook een vergelijking tussen zijn eigen land en Zuid-Korea, een land dat zestig jaar geleden armer was dan Ghana maar dat er vandaag in geslaagd is de hoogste toppen te scheren.

Dat waren de memorabele woorden van deze president, die overigens wees op de troeven die het Afrikaanse continent moet leren te valoriseren : zijn onschatbare rijkdom aan grondstoffen en natuurlijke voortbrengselen, zonder daarbij zijn een jonge levenskrachtige bevolking te vergeten.

Daarbij tenslotte ook nog dit : “Onze mensen moeten ervan weerhouden worden met gammele bootjes een onzekere toekomst in Europa te gaan opzoeken ! Nee, zij moeten leren hun werkkraft te wijden aan de opbouw van hun eigen land”.

*Nog een andere merkwaardige blijk van groeiend zelfbewustzijn in Afrika wordt ons gebracht door een zekere **Alphonse Muambi**. Als Katangees student was hij onder het Mobutubewind zijn land ontvlucht en heeft hij langs omwegen Nederland weten te bereiken, waar hij nu gevestigd en gehuwd is en fungeert als wiskundeleraar. Maar vooral : deze man heeft zich ijverig toegelegd op de Noord-Zuid problematiek en publiceert geregeld over dit onderwerp (Zie o.a. zijn boek : “Democratie kun je niet eten”). Een paar weken geleden was hij uitgenodigd aan de Gentse Universiteit, waar hij is komen spreken over zijn onvrede met de huidige gang van zaken : aan de ene kant de massale toevloed van vluchtelingen naar Europa, die daar als lastige bedelaars bekeken worden en anderzijds de ongebreidelde roof van grondstoffen door multinationale ondernemingen, uiteraard met de ruggesteun van Afrikaanse dictatoren, die daarmee fabelachtige rijkdommen opstapelen. De miljardenbedragen die hij in dit verband citeert zijn van die aard dat wij het niet wagen ze hier te reproduceren.*

Zijn radicale oplossing zal wel heel wat wenkbrauwen doen fronsen : “Sluit gedurende twintig jaar de grenzen tussen Europa en Afrika, maak de balans en bekijk hoe wij na verloop van die tijd met elkaar zullen kunnen omgaan !” Onnodig te zeggen dat zulke radicale optie op haar beurt meer vragen zal doen rijzen dan ze er oplost.

In zulk een isolationistische context komt al dadelijk de vraag voor de geest waar de Afrikaanse landen de financiële middelen en technische “know-how” zullen vinden om de investeringen door te voeren waaraan zij zulke schreeuwende behoefte hebben ? Zullen zij er dan tenslotte op eigen houtje in slagen de organieke structuren van hun politiek bestel naar behoren te doen functioneren ?

Kenmerkend is in elk geval de klaarblijkelijke strekking om zich aan elke vorm van externe bevoogding te onttrekken. Indien vriend Muambi echter meent uitgekeken te zijn op de modellen van de vroegere Westerse voorged, zouden wij hem – toch maar liever dan hem op de door hem voorgestelde weg te volgen – willen adviseren een kijkje te gaan nemen in diverse Oost-Aziatische landen die er, naar uitgesproken Westers model en zonder omhaal, in geslaagd zijn moderne, behoorlijk werkende, democratische en welvarende maatschappelijke structuren op te bouwen.

Optimisme zal wellicht voorbarig lijken, maar toch willen wij ons verheugen in de vaststelling dat er beweging komt in de geesten. Is elk sprankeltje hoop op een betere wereld niet onze grootste aandacht waard ?

*Guido Bosteels,
Voorzitter*

Een dossiertje : Ten behoeve van belangstellende lezers die even dieper op de hierboven besproken problematiek zouden wensen in te gaan, kunnen wij – tegen een minieme kostenvergoeding – een beknopt dossiertje met meer omstandige lectuur aangaande dit onderwerp doorsturen. (E-mail : afrikagetuigenissen@skynet.be, zoniet ons postadres, blz. 19)

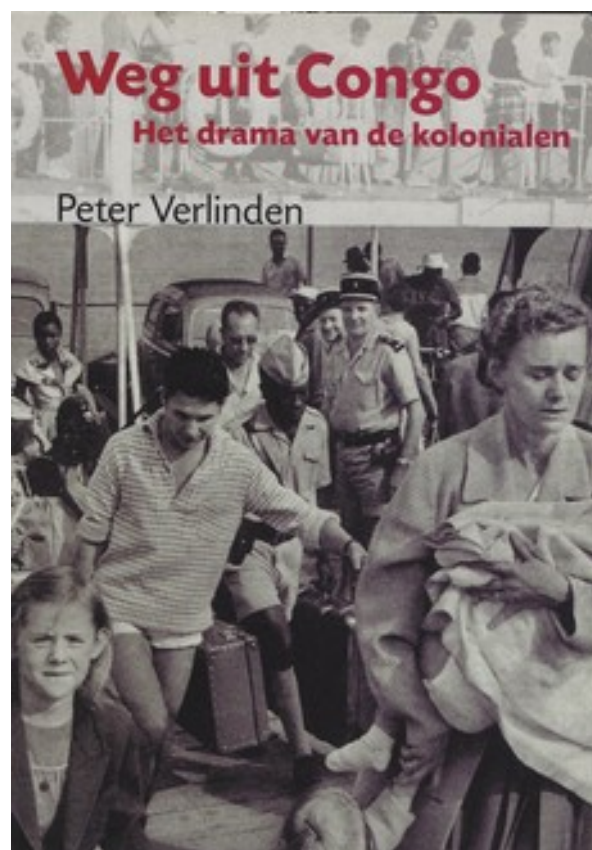
“Wat nu, Congo ?”

Herinneringen aan de beroerde julimaand 1960

Ons trouw lid DAISY VER BOVEN, nog altijd heel vitaal ondanks haar hoge leeftijd, liet ons de tekst bezorgen van een artikel dat zij in juli 1960, na een overijlde evacuatie uit Leopoldstad, vanuit Bujumbura had kunnen doorsturen naar de redactie van het weekblad Libelle, waarin zij destijds op geregelde tijdstippen haar indrukken over haar dagelijkse leven in de kolonie ten beste gaf.

Uit deze voortreffelijke bijdrage hebben wij de meest sprekende passages gelicht, waarin nog de zware emoties naar boven komen die de doorstane schokkende belevenissen in het gemoed van deze auteur hadden opgewekt.

Niemand had dit durven vermoeden. Deze plotse en algemene ineenstorting van een beloftevol land. Wij hebben hier vroeger de aandacht gevestigd op de vrees van de blanken, hun angstig voorgevoelen, hun vruchteloze pogingen om te matigen, te remmen... en tenslotte op het noodgedwongen uit de hand geven van steeds meer en meer verantwoordelijkheid aan mensen die nog niet bekwaam waren die te dragen.

Wij hebben dit alles uiteengezet in voorgaande artikels, waarin echter, naast twijfel en vrees, de hoop tegen beter weten in nog haar plaats vond. Wij verwachtten ons inderdaad aan een economisch verval, aan een tijdelijke achteruitgang op alle gebied gedurende deze eerste jaren. Doch niemand had durven denken dat enkele weken, enkele luttele dagen voldoende zouden zijn om de verdeling en de ondergang te bewerken van een voorspoedig land.

De enkele dagen die de onafhankelijkheid voorafgingen, de eerste vergaderingen van de nieuwe Kamer en Senaat waren nog een pretje en maakten de vrolijkheid uit van alle buitenlandse journalisten en van de inwoners van Leopoldstad die er een kijkje gingen nemen. In het prachtige gebouw van het Paleis der Natie gingen de nieuw verkozenen af en aan alsof ze van hun levensdagen niets anders hadden gedaan. Het was duidelijk dat zij zich eindelijk "*en famille*" voelden.

De Europese adviseur of assistent-voorzitter werd trouwens zonder omwegen diets gemaakt dat hij zich niet meer te bemoeien had met de gang van zaken. De vertegenwoordigers waren vast van plan hun eigen weg te gaan. En met verbazing, zoniet ontsteltenis hoorden de blanken hoe er uren gediscussieerd werd over ditjes en datjes terwijl hoogdringende kwestie achteloos op de lange baan werden geschoven.

Het was een hopeloze, een fantastische warboel. Nooit waren drie leden het samen eens, tenzij om tranen te lachen wanneer een afgevaardigde in zijn ontroering het trapje van het spreekgestoelte miste en dreigde languit op de vloer terecht te komen ; of nog wanneer een woordvoerder vreselijk aan het stotteren ging en er woorden uitkraamde die eerder "vreemd" aandeden in de mond van een parlamentslid. De blanken zagen dit alles aan met een glimlach, zij hoopten en geloofden nog in de hulp die het hun veroorloofd zou worden aan de jonge staat te schenken.

Toen kwam 30 juni, de onafhankelijkheidsverklaring, de rede van koning Boudewijn, die van staatshoofd Kasa-Vubu en tenslotte de demagogische oproep van Eerste Minister Lumumba... In de feestzaal van het Paleis der Natie verstarden de gezichten en het was slechts de geofende zelfbeheersing van de blanke aanwezigen die er hen toe bracht deze onrechtvaardige en gemene beledigingen tot het einde toe te aanhoren. Maar in de huiskamers, waar de duizenden blanken die niet op de grootse feesten uitgenodigd waren, naast hun radiotoestel zaten, daar werd vrije loop gegeven aan de gevoelens. De eerste woorden sloegen hen met verstomming, die snel plaats maakte voor hevige verontwaardiging. De belediging, onze koning aangedaan was meteen een kaakslag in het aangezicht van iedere koloniaal. De onafhankelijkheids-feesten, die hoopvol waren ingezet, werden erdoor verduisterd. En toch, niettegenstaande alles bleef de stemming onder de bevolking in die dagen goed, er was zelfs een echt vriendschappelijke omgang waar te nemen tussen zwart en blank op de populaire feestelijkheden. En weer flakkerde de hoop op : misschien zou alles toch nog wel terecht komen, misschien was samenwerking toch nog wel mogelijk...

En inderdaad, in de eerste dagen van juli leek het alsof er een algemene ontspanning kwam in de dagelijkse omgang tussen Europeanen en Congolezen. Op straat, op het werk waren de gezichten vrolijker, de gesprekken levendiger, het leek alsof de onafhankelijkheid een nieuw evenwicht had gegeven aan de Congolese samenleving : Wij zijn nu baas in eigen land, jullie zijn helpers en vrienden. Er zijn nog heel wat kwesties die wij samen moeten regelen, maar met wederzijds begrip en geduld komt alles wel terecht...

Deze euforie was helaas van zeer korte duur. Op 6 juli reeds braken de eerste onlusten uit : Leopoldstad, Thysstad, Inkisi, Madimba... De vlag van barbarie en blankenhaat

verspreidde zich als een lopend vuurtje over heel Congo. Het gevaar kwam vanwaar men het 't minst verwacht had. Hoeveel blanken zegden niet : "Wij wonen naast een militair kamp, ons kan niets gebeuren." ofwel : "Wij zitten wel diep in de brousse maar er liggen bij ons zoveel soldaten in garnizoen..." Eenieder had vertrouwen in de openbare weermacht en langs officiële zijde werd bevestigd : "De Weermacht staat klaar om in te grijpen ; de blanken in de meest afgelegen posten mogen zich veilig voelen !"

En toen... en toen...

Het is niet nodig hier weer de gruwelen te beschrijven die overal begaan werden, de plotselinge uitbarsting van de meest primitieve en lage instincten van een groep van de bevolking die wij voor de meest geëvolueerden hadden gehouden : de soldaten van de Weermacht.

En de blanken die beschimpt en beledigd werden, degenen die mishandeld en geslagen werden, de honderden vrouwen en kleine meisjes die verkracht werden, de moeders met baby's voor wie ze geen voedsel hadden, de mannen, vrouwen en kinderen die kilometers ver moesten lopen, in nachtgewaad, op blote voeten, zij vragen zich af : Waarom ? Waarom deze blinde en grenzeloze haat ?

Op 30 juni nog konden de vreemde bezoekers, gekomen uit alle hoeken van de wereld, vaststellen welk land, welke prachtige verwezenlijkingen wij vrijwillig overgaven in handen van de Congolezen. In minder dan een eeuw maakten de Belgen van een ondoordringbare wildernis, van een streek overgeleverd aan slaven-handel en barbaarsheid, ziekte en hongersnood, het meest voorspoedige, het mooiste land van Midden-Afrika...

.....

Tot slot willen wij enkele simpele feiten aanhalen die bewijzen dat niet alles vergeefs is geweest en dat een volk nooit in zijn geheel veroordeeld mag worden.

Was er niet de oude boy die hulpeloos rondscharrelde in de magere bagage die zijn mevrouw en haar vier kindertjes als enig bezit achtergelaten hadden bij hun vertrek. Hij keek niet op en sprak geen woord. Met een grote witte zakdoek droogde hij voortdurend de tranen af die over zijn gegroefd gezicht liepen ; hij was een beeld van verdriet en wanhoop...

Was er niet de évolué die wij grijs zagen worden bij het vernemen van de begane gruwelen ; zijn mond vertrok in een zo tragische plooi en wij zagen hem slikken en slikken om als een man zijn ontroering te boven te komen. Minuten lang zat hij sprakeloos, overmand door een gevoel van schuld en schaamte dat niet uit te wissen was.

Was er niet de huisbediende die bij de verlaten woning van zijn blanken de wacht bleef houden, dag aan dag. 's Nachts sliep hij op de stoep als om de bezittingen van zijn meester te bewaken en eventueel te verdedigen.

Was er ook niet de minister van Volksgezondheid, Grégoire Kamanga, die een pathetische oproep richtte tot de dokters en het medisch personeel. Geen woorden van haat of opruiing waren dat, maar een ontroerende bede, recht uit het hart, om vrede en samenwerking.

Ook deze mensen zijn Congolezen, Congolezen van alle rang en stand, die in dit avontuur alles verloren hebben. Hoeveel tijd zal er verlopen voor zij weer de levensstandaard bereiken die zij bezaten op 30 juni ?

Congo is een groot land. Congo zal er weer bovenop komen, dat staat vast, een dergelijk land wordt niet aan zijn lot overgelaten in onze moderne wereld...

Wij kunnen enkel diep betreuren dat zijn opgang op zo brutale, zo tragische en vooral zo nutteloze wijze onderbroken werd.

Daisy Ver Boven

In memoriam

Mevr. Lieve Boon-Simoens

Met leedwezen hebben wij kennis gekregen van het overlijden van mevr. Lieve Boon-Simoens te Tervuren. Wijlen haar echtgenoot, Ward Boon, zoon van de bekende directeur van het toenmalige NIR, Jan Boon, was journalist bij Radio Belgisch-Congo.

Ivan Grosjean

In alle stilte is van ons heengegaan Ivan Grosjean, voormalig provinciaal directeur bij de administratie Begroting van Belgisch Congo. Jarenlang heeft hij het voorzitterschap behartigd van de destijds machtige vereniging van koloniale ambtenaren, het AFAC.

Roger Gilson

Na een moedig gedragen lange ziekte overleed onlangs ook Roger Gilson, voorzitter van onze zustervereniging **Mémoires du Congo**. In Afrika bekleedde hij belangrijke bestuursfuncties in tal van grote maatschappijen, waaronder Elakat (Elevages du Katanga) de meest bekende was.

De tegendraadse mythe Lumumba

Men had kunnen aannemen dat de omstreden bladzijden uit het voorbije (post)koloniale geschiedenis voorgoed omgedraaid waren. Toch hebben sommige Belgische politici het in het hoofd gehaald een uitermate betwiste figuur als Patrice Lumumba opnieuw voor het voetlicht te brengen. De steden Charleroi, Bergen en Brussel hebben het voortouw genomen door gedenkplaten aan hem te wijden en, wat Brussel betreft, zijn naam aan een plein te geven. Ook op andere plaatsen zijn actievoerders in actie getreden om volgelingen te vinden voor die drie ongerijmde voorbeelden.

Zonder de polemische toer op te gaan, gaan onze gedachten hier in de eerste plaats naar de nabestaanden van de talrijke Europeanen, uiteraard voornamelijk Belgen, die in de troebele postkoloniale periode letsel hebben opgelopen, naar hen die in lichaam en ziel gekwetst werden, zo al niet het leven verloren hebben als gevolg van de chaos die met de overhaaste onafhankelijkheid van Congo gepaard is gegaan.

Het steekt de ogen uit dat een verpletterende verantwoordelijkheid voor die jammerlijke gang van zaken moet worden toegeschreven aan het onbekookte op-treden van deze man aan wie het eerste-ministerschap van de nieuwgeboren staat was toegefallen. Zijn opruiende taal, zijn labiele persoonlijkheid, zijn ongebreidelde demagogie en zijn totaal gemis aan staatsmanschap waren de volstreekte antipode van de gedragslijn die de zijne had moeten zijn om de broze jonge republiek op het goede spoor te houden. Had hij toch maar het formaat gehad van een verzoenings-gezinde figuur als Nelson Mandela, dan had de geschiedenis hoogstwaarschijnlijk een heel andere wending kunnen nemen en had de rampzalige neergang van het onder Belgisch bestuur gepresteerde ontwikkelingswerk wellicht voorkomen kunnen worden.

Overigens moet worden onderstreept dat zijn wanbeleid eveneens het leven heeft gekost aan duizenden van zijn eigen landgenoten, waaronder bijvoorbeeld de voorstanders van een onafhankelijk Kasai, die het slachtoffer geworden zijn van de wrede strafexpeditie die hij tegen hen op touw had gezet.

De moord die op zijn persoon begaan werd was uiteraard een kapitale blunder die bijgedragen heeft tot de mythevorming rond zijn persoon. Tot overmaat van ramp was Lumumba bovendien een speelbal geworden in de koude oorlog, wat een tweede factor is geweest die tot deze mythevorming heeft bijgedragen. Hij had zich inderdaad op sleeptouw laten nemen door het Sovjetbewind dat in die tijd alles in het werk stelde om vaste voet te krijgen op het Afrikaanse continent.

Het is dan ook typisch dat tal van straatnamen in Oost-Europa die destijds aan Lumumba gewijd waren, en ook de universiteit van Moskou, nu als snel weer om-gedoopt zijn geworden. Bijzonder sprekend in dat opzicht is wel dat de vroegere Lumumbastraat in Kiev (hoofdstad van Oekraïne) vandaag de "Paus Joannes Paulus II-straat" geworden is. Om maar te zeggen tot welk aftands anachronisme de bovengenoemde stadsbesturen zich hebben laten verleiden !

Maar bovenal rijst de vraag welke zin het heeft alsmaar weer feiten op het voorplan te willen halen die voortaan tot de geschiedeniswetenschap behoren, terwijl het gros de

Congolese bevolking heden in mensonwaardige omstandigheden moet proberen voort te leven en met zoveel nijpende, existentiële problemen geconfronteerd blijft.

Onze koepelorganisatie : de Koninklijke Belgische Unie voor de Overzeese landen (KBUOL/UROME) heeft haar bezwaren tegen deze Lumumbacultus ook niet onder stoelen of banken gestoken en vanuit diverse hoeken werd er een regen van protest-brieven verstuurd. Het bestuur van UROME, zoals wij de vereniging in de omgang noemen, heeft dan ook het veel constructiever alternatieve voorstel gedaan om liever de nadruk te leggen op de zo noodzakelijke solidariteit met de Afrikaanse bevolking. Die zou bijvoorbeeld tot uiting kunnen komen door een plein te wijden aan de Belgisch-Congolese vriendschap.

Hoe vergeefs de totnogtoe geleverde inspanningen ook geweest mogen zijn, toch is er geen reden om te versagen want het is nooit te laat om goed te doen. Wij moeten er de moed in houden, in de hoop dat de redelijkheid uiteindelijk toch de bovenhand zal halen ! (GB)

Op de boekentafel

De Weermacht tijdens de eerste wereldoorlog

Niet zonder fierheid kondigt onze vriend Willy Alenus, eredistrictscommissaris (BC), ons de publicatie aan van het resultaat van 4 jaar werk : een zo volledig mogelijke geschiedenis van de eerste wereldoorlog in Midden Afrika, dit onder de preciese titel **“La Force publique belgo-congolaise entre le Bas-Congo et Tabora”** en hij voegt daar terecht aan toe : *“Une guerre dont la FP sortit victorieuse”*.

Deze *“battle for the bundu”* (strijd om de brousse) zoals een Amerikaanse historicus het noemde, eigenlijk een broederstrijd, is vaak gepaard gegaan met wrede oorlogs-feiten, zoals heden nog blijkt uit de begraafplaatsen van Dar-es-Salaam. Het hierbij betrokken gebied van het toenmalige “Deutsch Ost-Afrika” bestreek een oppervlakte van bijna 1 miljoen : het omvatte immers het huidige Burundi, Tanzania en Rwanda.

De auteur noemt zijn (Franstalig) werk een brochure, maar deze telt wel degelijk 214 bladzijden en weegt 550 gram ! Hij stelt het werk beschikbaar tegen de kostprijs van 25 eur, verzendingskosten inbegrepen. Belangstellenden gelieven zich rechtstreeks tot hem te wenden (e-mail : willy.alenus@skynet.be).

De zware reis van zuster Humiliana (1)

In een boek uit 1964, van de hand van professor-Scheutist Marcel Storme, met als titel : “Pater Cambier en de stichting van de Kasai-missie” lezen wij hoe in de 19de eeuw de naar huidige normen bijna onvoorstelbare reis van een zekere zuster Humiliana verlopen was, van Matadi naar Luluaburg.

Strikt genomen gaat het om zuster ‘Humilienne’, zoals haar naam in de registers van de Zusters van Liefde te Gent geboekstaafd staat. Dit verhaal is afkomstig uit de brieven waarin deze uiterst vitale kloosterlinge heel omstandig – en ook in de schilderachtige taal die haar eigen is – haar wedervaren vertelt aan haar familie. Dat was wellicht in Oostkamp want dat is de plaats waar deze zuster in het jaar 1862 onder de naam Maria Gijssels het levenslicht had gezien. Deze reis moest ook de aanvang betekenen van een uitzonderlijk lang apostolaat, vermits deze zuster eind 1950, d.w.z. op 88-jarige leeftijd in Mikalayi overleden en begraven is.

Dit verhaal dateert uit het jaar 1893, toen de spoorlijn Matadi-Leopoldstad nog in aanbouw was. Samen met haar reisgezelschap, waarvan ook de legendarische pater DE DEKEN deel uitmaakte, kon de zuster dus slechts een heel kort traject (tot in de buurt van Tenge) per spoor afleggen, en moesten zij voor het overige de beruchte karavaanroute tot in Leopoldstad volgen.

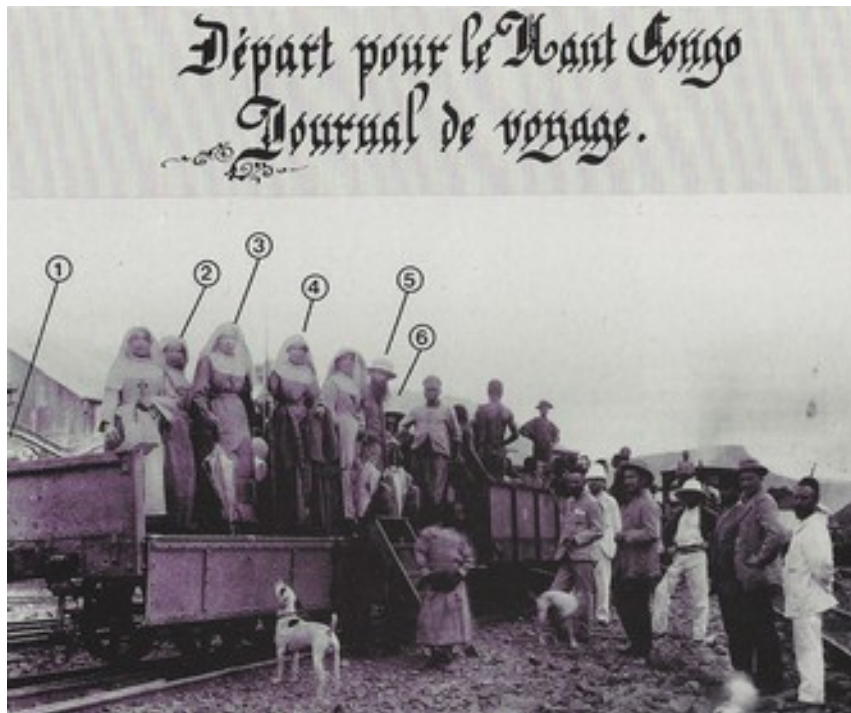
Wij weerstaan niet aan de verleiding om in de navolgende teksten de sappige en wel-sprekende gewesttaal van onze briefschrijfster aan bod te laten komen. Aldus luidt haar relaas :

Geloofd zij Jezus Christus.

Dag lieve Moeder, Beste Broeders en Zusters,
Zoals ik ul. beloofd heb, zal ik u eenige bijzonderheden over mijne reis te land en te vapore van Matadi naar Luluaburg mededelen.

Den 19sten September om 5 uren 's morgens hebben wij samen van Kinkanda afscheid genomen. Ik heb er slechts 3 maanden verbleven. Te Matadi gekomen hebben wij ons in reiskostuum gezet. Moeder Eusa en twee zusters van Kinkanda hebben ons vergezeld tot in Matadi. Het afscheid was hertelijk en in 't geheel niet treurig : weliswaar kwam het water tot aan de oogschelen, doch het liep er niet over – wij beminnen elkaar zusterlijk, doch kunnen malkaar ook verlaten ter eere en glorie Gods.

Om 7 ure zijn wij naar den trein gegaan die ons reeds stond op te wachten. Wij varen dus op den ijzeren weg, en dat in den Congo ! Dat wil al iets zeggen. Ja, ja, tusschen bergen en dalen, over rivieren en rotsen, nevens afgronden, onder ontzagelijke rotsblokken die dreigend boven onze hoofden uitstaken : 't was akelig om zien en heel gevaarlijk. Daarom hebben wij te Matadi een schrijven moeten teekenen eer op den trein te stappen, waarbij men verklaarde ten eenenmale onverantwoordelijk te zijn voor gelijk wat ongeluk of schade ons mochte overkomen. Doch wij rijden onder 't geleide van de Goddelijke voorzienigheid en hebben dus niets te vrezen : wat God bewaart is wel bewaard.

Historische foto, op 19 september 1893, bij het vertrek uit Matadi. Jammer genoeg blijkt onze zuster Humiliana niet op de foto voor te komen. Reisgezellen die er wel degelijk op staan zijn de zusters Albanie en Hygine (nrs. 2 en 3) en pater De Deken (nr.5). Onder nr. 1 een hoekje van de hierna vernoemde rieten canapé.

(Foto ontleend aan het driedelige standaardwerk "Le Rail au Congo")

En nu vooruit ! Na een weinig rijdens komen wij aan d'eerste statie, "Eaux Bonnes". (...) Na een klein oponthoud zetten wij de reis voort en rijden maar altijd door halsbrekende schuwe wegen en komen aan de brugge "Mposo". Ik heb ze bewonderd, voor zooveel ik daar verstand van heb, doch deskundigen zeggen dat het een heel stout en kundig werk is. Ze is in ijzer en over eene ontzaggelijke diepte geworpen. Ze rust op metselwerk, want anders zou ze met de eerste regens wegrogenen. Wij hebben 4 of 5 zulke bruggen gezien, de eene al stouter aangelegd dan de andere.

Wij rijden voorbij het dorpje "Mposo", een armoedig ding. Dan de statie "Mpapbembe". Dan, nog een weinig verder op, komen wij aan wat ze noemen de "Ravin des Chutes". Daar bewonderen wij in die woest en wild dooreen geworpen rotsblokken de Machtige Groote God. Wat afgronden ! 't Is ijsingwekkend. Gij zoudt een gruw krijgen die dingen te bezien, en wij zouden touteren van gepijndheid al die afgrijselijke rotsblokken beschouwende.

Waarlijk, dat ijzerenweggetje loopt goed, misschien zoo rap niet als in Europa, doch 't is al heel wel. Wij komen te "Palaballa" toe rond 9 ½ ure en 't zonnetje steekt een beetje. Dat 1 ½ ure wachters staat ons in 't geheele niet aan. Wij zitten ommers in open wagens, lijk in de eerste tijden van de vliegende vierduivel. Wij zitten daar als te roosteren, den eenen op een kistje, daar een anderen op een soort canape die ze zeker ter onzer eere geplaatst hebben, en daarbij een groote ijdele kist ingeval wij geen zitting genoeg en hadden, denk ik. Wat waren wij blijde toen het ding weer in gang geraakte. Na nog aan eenige spoorhallen gestaan te hebben, gerochten wij van het treintje af. Wij hebben er twee dagen mee gewonnen : 't is al heel goed. Nu nog een kwart te voet. 't Was 12 ure en brandend heet. Zie ge ons daar een hoogen berg beklimmende, den

eenen achter den anderen lijk Meulenaars koeien ? Dat leeren wij af van de negers, denk ik. Doch ook het enge en smalle wegelke dwingt ons ertoe. Wij komen al zweeten en hijgen te "Kenge" toe. In die statie waren 3 witten. Zij hebben ons heel goed onthaald en vele flesschen bier ter onzer eere ontstopt. Ze hebben ons ook zulk goed dineetje voorgezet dat onze goede hoofdman pater DE DEKEN ons verzocht van 's avonds een soepeetje gereed te doen voor die heeren. Zuster Hygine en ik hebben er al onze kunsten aan besteed, zonder blauwe schort.

Langs de karavaanroute (historische foto)

20 September. Wij zijn om 6 ½ ure vertrokken, na afscheid van die goede heeren genomen te hebben. Rond tien ure en half komen we te "Congo da Lemba" aan, eene schoone, net onderhouden statie, waar slechts een witte te vinden is. Die onthaalt ons goed op zijn best. Wij krijgen straks eene strooien hut voor verblijf, en we ontplooien onze bedden, stellen ze en komen dan in de salon van dien heer uitrusten, wat ons ferm deugd doet, want als men vier ure getrot heeft kan men dat goed verdragen. Wij hebben elk een hamak om gedregen te worden in geval wij te moede zijn. 't Zijn aardige dingen dat. De negers dragen u op hun hoofd aan een lange stok, ge ligt daar in een breede strook dik lijnwaad, met nen hemel boven 't hoofd om de zonnestralen te beletten. 't Is kluchtig, doch het laat daarom niet grotelijks deugd te doen. Rijtuigen zijn hier onbekend en 't is altijd bergop bergaf. Hier is zuster Albanie bezorgd met een klein koortsje : een halve dag rustend herstelde haar. Hier is een kerkhof waar reeds 2 vaderlanders begraven zijn. Die goeie heer van Congo da Lemba verhaalt ons dat er in de weg naar "Lufu" die wij morgen af te leggen hebben, buffels op wandel zijn en dat het goed zou kunnen gebeuren dat we er te ziene krijgen. Ik had er toch geern een gezien doch ze zeggen dat het zulke wreede dieren zijn en daarbij altijd hoorndul.

21 september. Wij vertrekken een weinig na zes ure. Daar trekken wij voor een einde wege den hamak binnen omdat wij heden door moeilijke wegen gaan moeten waar het schier onmogelijk is voor de porteurs van ons te dragen. Wij moeten hoge en steile bergen en bosschen opklimmen en afdalen. Omstreeks elf ure komen wij te "Lufu" toe, zonder de fameuze buffels gezien te hebben : 't schijnt dat alle die wilde dieren niet veel van den weg der karavanen houden, want we zien er schier geen levende wezens. De Lufu is nogal een aanzienlijke rivier, waar eene hangende brug voor de voorbijgangers geplaatst is. Ik heb de tijd niet gehad om het ding te bewonderen, doch ze zeggen mij dat het de moeite waard is. Een ding heb ik gezien : dat die brug daar hong te wiebelen op twee ijzeren ketens die ieverans in eenen boom vastgemaakt waren.

Hier hebben wij geene deur meer aan onze hut. Dus entrée libre. Wij hangen er een sargie voor en dat dient voor deur. 't Gaat toch ook.

22 september. Vroeg op om 5 ure en om 6 ure op weg. We kunnen nu nog een goede boterham eten. We hebben nog eenige brooden, die wij van Matadi meegenomen hadden ; en die goede heer van Congo da Lemba is zoo goed geweest er vier voor ons te bakken. Dus is het nog kerremis, want verderop zullen wij dat niet meer hebben. Heden hebben wij eene aangename weg, niet vermoeiend. We komen om 9 ½ ure te "Ndembola". De chef komt ons 2 kiekens brengen die ons grootelijks welkom zijn.

Hier is het ook zonder deuren, doch het deurgat is iets wijder nog dan te Lufa. Ook lopen er zwijnen op het hof en wij zijn benauwd of ze 's nachts geen goesting zouden krijgen om ons een bezoek te brengen. Daarom hebben wij het deurgat gebarricadeerd met kisten en koffers en stoelen, want ge moet weten, we slapen op den grond en zulke nachtbezoekers zouden ons geenszins aanstaan. Wij hadden er zelve nen bak met kiekens voorgeschoven : die hebben wij van Matadi medegebracht omdat ze op den weg der karavanen zo kwakrijgs zijn. Die hanen kraaiden ons reeds voor 4 ure wakker, doch daar stoorden wij ons niet aan en bleven toch liggen tot 5 ure.

23 september. Vandaag leggen wij een weg af die men gewoonlijk slechts in twee dagen doet. Doch het was goed weder en die staties zijn nogal dicht de eene bij de andere gelegen, zodat wij al om 12 ure op onze bestemming kwamen.

Langs den weg hebben wij het graf gezien van eenen chef van de streek. Er waaide een zwart vaantje op eenen stok, en daarboven een groote zijden parasol die den overledenen toebehoord had. Ook op zijn graf lagen er vele gebroken potten en pannen, kannen en vazen en wat weet ik nog al. Ge moet weten, als dergelijke lieden sterven, neemt men het beste en het schoonste van 't gene zij bezitten, men verbrijzelt het of slaat er een gat in of een stuk uit en men legt het op hun graf. Zeker om te zeggen : ben ik verbrijzeld, mijn potten en pannen ook zoo.

Wij komen gave en gezond te "Lunionzo" toe. Wij werpen een oogopslag op ons nachtverblijf : daar is niets dan een dak op groote staken, zodat wij in de opene blote lucht te nachtverblijven hebben. Hier hebben wij eens geprobeerd of het niet zou gaan om in hamak al slapende te hangen. 't Ging goed voor ½ uurke, doch langer kon ik het niet uithouden. Ik kroop er heel stillekens uit en ging eens zien naar zuster Hygine of die slapen kon. Ik kom er ook uit, zegt ze mij. En wij dan op een sargie op de grond. Daar hebben wij zoolang en zooveel gelachen dat wij geen slaap meer vandoen hadden. Ge ziet dus dat leute zowel restaureert als ronken. Wij waren algelijk blij den morgen te kunnen salueeren. Binst ik daar hing in mijn nieuwsoortige wieg, kwamen erg gedurig negerkaravanen voorbij; ik zag ze wel, doch hoorde ze niet: ze komen op hun bloote voeten en maken zoo geen leven ; verders gaan ze den eenen na den anderen en spreken geen enkel woord. 't Was als eene nachtelijke pelgrimagie die ze aan 't doen waren.

24-25 september. Allons courage. Koffie gedronken, een pot rijst opgesmuld, onze dragers in gang gezet en en avant ! We komen te "Mpote" toe, doch vinden er noch huis noch kluis die ons dienen kan. De volgende statie is slechts drie ure van hier. Dus zonder talmen vervoorderen wij onzen weg en komen om 12 ure te "Nkwilu" toe. Zie, daar een breede rivier over te komen en dan zijn we er. 't Is hier in 't piroogske. Ik was er eerst, want de dragers liepen met mij voort lijk met een pluimke, en 'k en ben pertank geen

pluimke. Ik hebbe weinig verloren sedert ik van huis weg ben. Na een weinig voor dat groote water gewacht te hebben, komt er een piroguaman uit met een rood vestje aan en met een soort bekken waaraan kwispeltjes hangen : dus een important personagie. Hier is Zuster Godelieve van Madam de koorts bezocht.

Kwilu is een nogal schoone statie aan den stroom, insgelijks Kwilu geheeten. Hier hebben we nog een net geplaasterd huisje waar wij onze bedden op een hoogte kunnen placceren, doch altijd nog een huisje zonder deuren. De dievestiel is hier zeker onbekend.

De Kwilurivier (historische foto)

Ter oorzaak van Zuster Godelievens koorts zullen wij hier een dag langer blijven. Niemand van ons is er kwaad om, ter contrarie. Wij zullen er gebruik van maken om eens goed uit te rusten, en wij hebben water gezien : dat doet ons 't water in den mond komen om te wasschen en te plasschen. Wij hebben reeds voor een halve dag, om 4 ure in den achternoen is alles reeds droog en opgevouwen.

Langs den weg van Ndembola naar Nkwilu hebben wij het graf van eenen Belg gezien die op den weg der karavanen gestorven is. Voorts is het altijd hooge steile bergen met rotsblokken, kloven, enz. Al dat niet en deugt. Geen bebouwde grond hebben wij er aangetroffen, noch dorpen, noch hutten. De streek heeft daardoor, voor mij ten minste, een verdrietig aanzien, doch dit maakt ons geenszins verdrietig. Wij hebben veel leute en plezier, want ge moet weten, wij reizen met onzen immer vreugdigen pater DE DEKEN, die ons altijd met iets vergeestigen kan.

Wij stellen het allen nogal goed en de reis scherpt bijzonder onzen eetlust, tot zooverre dat wij alle dagen 3 kiekens binnensmullen die wij met zessen helemaal uitpluizen, zoodat wij eten en smeeren dat het een plezier is. Zuster Godelieve is zoo goed als hersteld en morgen vroeg zullen wij onze reis voortzetten.

26 september. Wij hebben een goeden nacht gepasseerd. Om 5 ure zetten we ons op gang.

't Is bijzonder aangenaam weder. Wij stappen goed door gedurende 2 ½ ure. De weg is nogal op- en aflopende, zodat wij te springen en te kruipen hadden. Ik zeg kruipen, want het lijkt beter kruipen als gaan op die steile bergen. Maar na dat rotje afgetobd te hebben, verplicht ons pater DE DEKEN van in hamak de reste van de reis te doen. Allons, erin ! Zie, 't is gedaan, en voort ! Jamaar zie, daar komen wij aan een bergske dat nogal rechtop gaat.

Wij stappen eruit, omdat wij medelijden met onze dragers hadden, maar daar kwam een tweede bergske op te klimmen, en die negers kennen algauw iemands flauwe kant. Ze maakten van onze goedwilligheid gebruik om ons uit te noodigen dat wandelingske te voet af te leggen. Dat deden wij nog eens, want ze keken ons toch zoo bedrukt. Jamaar, daar kwam een derde bergske en ze zouden ons nog eens geerne eruit gehad hebben. Zuster Albanie steekt er reeds met haar een been eruit, doch daar komt ineens onze dappere Pere DE DEKEN, die beter die negerstreken kent. Na zijn energieke tussenkomst liep het waarlijk als op wielkes. Dat was hun beste restauratie, want daarmee liepen ze tot aan de naaste statie.

Al meteens staan wij aan eene rivier. Daar kunnen ze ons toch niet over dragen. 't Is een vrij breede stroom op die plaats, en diep. Er is slechts een enkele boomstam over geplaatst. Dra had zuster Hygine een besluit genomen : ze stelde zich met hare twee beenen op het boompje en wilde zoo op haar juffrouwtjes erover wippen, doch in 't midden gekomen zijnde, haperen haar rokken aan 3 nagels die in de boom staken. Zie ze mij daar zitten, noch voordr noch nader kunnend. Ik was haar op dat boomstamtje reeds eenige wippen gevolgd, doch als ik haar gepijntheid zag, kroop ik rasjes terug. Ze deed haar uiterste best om er toch af te geraken zoo ze erop geraakt was. Eindelijk lukte het. Domoren dat we zijn ! Een eindje verder was het stroompje zoo smal dat we er met behulp van een stok en pater DE DEKEN zijnen arm er gaven en gezond over kwamen, zonder bad. Zuster Godelieve, die nog niet rap te been was, zat zoo beteuterd op den rug van eenen neger om er over gedragen te worden, dat wij schier tranen gelachen hebben.)

Nu en dan gebeurt het van over 't water te moeten zonder brugske. Doch onder dat opzicht is den weg der karavanen nu heel goed. Overal schier zijn bruggen die op de kosten van de Staat aangelegd worden om de weg te vergemakkelijken. 't Schijnt dat die bruggen alle jaren vernieuwd moeten worden, want als de regens afkomen kunnen zij gemeenlijk aan den vloed geen weerstand bieden.

Voorts hebben we heden toch meer groen en bosschen gezien. De grond ook zag er beter uit. Doch nergens dorpen te vinden. De lieden die langs den weg der karavanen woonden zijn verhuisd omdat zij zoo lastig gevallen wierden door de voorbijgangers.

Vandaag hebben we eens, zuster Hygine en ik, geprobeerd of we dat hangende draagstoeltje ook niet zouden kunnen hanteren, ge weet, onzen hamak. We zetten er onzen moestiek (boy, nvdr) in en eerst op den schouder, dan op het hoofd, dragen wij hem een eindje ver. 't Was leutig en plezierig zulle ! Wij dansten met ons moustiekske lijk een pluimke. En kijken dat de negers deden ! 't Was nogal aardig voor hen ook, denk ik. Ge ziet, we zijn alleszins onzen kost weerd. Als ik geen ambacht meer en ken om mijnen kost te verdienen, word ik hamakdrager.

Wij zijn heel leutig ingeslapen en droomen van alle plezierige dingen. En om 4 ure staan wij op, slaan een kruis, daarna eten en op gang. Wij hebben noch zondags noch wekedags het geluk de H. Mis te hooren. Wij leven juist als geuzen. Doch wij weten dat Onze Lieve Heer daarmee tevreden is op de weg der karavanen. Leest maar vele voor ons want ge hebt er meer tijd voor als wij. Wij trachten algelijk zoo goed mogelijk te bidden, onze drie paternosters, binst dat wij gaan, en daar is onze devotie uit.

De naam van de statie van heden is "Mwembi". Wij zien langs den weg het graf van 2 Belgen. Dat zien wij aan de 2 kruisen die, het een nevens het ander, langs de weg geplant zijn. Op het een was te lezen "décédé" en op het andere "disparu". Men vermoedt dat hij van eenen krokodil opgegeten is.

27 september – 3 oktober. Wij hebben heden een recht aangename baan, zonder aanmerke-lijke hoogten, en dat doet ons buikske en beentjes deugd, want dat op- en afloopen zou wel al zijn gerief verwringen. Langs den weg komen wij den ingenieur POULET tegen. Hij is op weg met eenige soldaten om bruggen te leggen over waterlopen die nu onzichtbaar zijn, maar in 't regenseizoen voor den dag komen en die den weg der karavanen zooniet on-mogelijk dan toch moeilijker maken. Het moest wel een heel kristelijke heer geweest te zijn, daar hij zijn spijt uitdrukte aan M. DE DEKEN van zich niet thuis te bevinden om het geluk te kunnen hebben zich te biechten. Dat komt men hier niet vele tegen. Na nog eenige woorden gewisseld te hebben vervoorderen wij onzen weg en komen wij te "Nsona Kibaka" toe om 9 ¼ ure. Daar is ons huisje in zes plaatsen verdeeld, zodat elk zijn kamerke heeft. Nooit hebben wij zoo rijk geweest op den weg.

Wij slapen heel goed na eenen plezierigen avond en 's anderendaags 's morgens worden wij voor 3 ure gewakkerd van onze negers die rond ons verblijf een leven houden van de andere wereld. Dat goedje slaapt schier niet, of misschien hebben die dat niet noodig. Wat er van zij, om 4 ure waren wij verplicht het anker te lichten en op te staan. Wij zetten ons een weinig na 5 ure in beweging en komen om 8 ure te Lukungu toe, waar wij eenige dagen zullen te verblijven hebben. De weg van heden was goed, een weinig bergachtig nochtans. (...)

Hier te Lukungu moeten wij van dragers veranderen. Wij zijn halfweg Matadi en Leopoldville. Hier is de statie nogal aanzienelijk. Er zijn hier 8 Belgen. De commissaris van district (Jules Vereycken nvdr) heeft hier zijne verblijfplaats. Hij heeft ons zeer wel onthaald en ons seffens een potje koffie aangeboden.

Vijf dagen zijn wij hier gebleven. Wij hadden voor onszelfen zoveel als niets te doen, en een lui leven maakt ons verdrietig. Wij vroegen of die heeren geen werk voor ons hadden. Ze hebben ons – ge zoudt het zeker niet raden – ze hebben ons plafonds te maken gegeven. Dus zijn wij hier plafoneerders geworden.

Hoe goed wij hier ook waren, hoe smakelijk hunne kiekens en geitekoteletjes ook waren, hoe goed hun onthaal immer was, toch wenschten wij vurig onze reis voort te zetten, om nog voor de regens in Leopoldville toe te komen.

Eindelijk, na 5 dagen wachters, is de vertrekkur aangebroken. Doch nu andere vertroosting : dikke regenwolken hangen over onze hoofden en lossen zich in een fijne stofregen op. We dachten of 't misschien den dauw was die viel. De vrachten waren uitgedeeld, wij hadden hoed op en parasol en stok in de hand, en waren zoo goed te wege op weg, toen almeteens het gewaande dauwtje in een dapper regentje veranderde. Allons, in Gods naam, een achterstel van eenige uren. Wij zitten ons daar binst drie uren op stoeltjes te vervelen, tot het eindelijk, omstreeks 10 ure, opklaarde. Doch de heer Commissaris wilde ons toch voor de middag niet laten vertrekken. Dus bleven wij. Wij hebben ons om 2 ½ ure op weg gezet, na die goede heeren bedankt te hebben voor hun goed onthaal.

Wij moeten hier dit eerste deel van het reisverhaal van deze kranige zendelingen afsluiten. Dat heeft ons nu dus tot halfweg het traject Matadi-Leopoldstad gebracht. Het vervolg zal te lezen zijn in het volgende nummer van onze Nieuwsbrief.

Op heden ontvangen bijdragen voor het lopende jaar

De h. W. Alenus, Oostende
De h. S. Annys, Wijnegem
De h. G. Avonds, Kapellen
Mevr. A. Baele, Gent
De h. & mevr. Baeyens-Warlop, Terafene
De h. R. Bedert, Oostende
De h. W. Blondeel, Adegem
De h. A. Boeckx, Keerbergen
Mevr. R. Bonne, Brugge
De h. W. Bossaerts, Keerbergen
De h. & mevr. G. Bosteels, Tervuren
De h. & mevr. Brasseur, P – Carrascal
De h. & mevr. Brems-Van Belle, Haasrode
De h. H. Bruneel, Lo-Reninge
Mevr. L. Calberson, Antwerpen
De h. A. Callewier, Harelbeke
Mevr. L. Cardon, Oostende
Mevr. G. Claes, St.-Truiden
De h. & mevr. Colaers, SP – Alfaz del Pi
De h. E. Cooremans
De h. & mevr. Corens-Vandepuut, Brasschaat
E.P. W. Costermans, Leuven
De h. en mevr. Craet, Roeselare
De h. R. Creeten, Borgloon
De h. C. Damman, Kortrijk
Dr. H. De Baets, Oostende
De h. K. De Goeyse, Herent
De h. P. De Jonghe, Kortrijk
De h. A. de Maere d'A., St. Lambr.-Woluwe
Mevr. H. De Maeseneire, Zaventem
De h. & mevr. De Meyer-Wille, 1080 Brussel
De h. L. Dens, Tremelo
De h. A. De Ruiter, Heusden
Mevr. I. De Schrijver, Hellebecq
De h. F. De Souter, Temse
De h. L. De Visscher, Heusden
De h. & mevr. Rob. Devriese-Baeten, Ohain
De h. Rudy Devriese, Brasschaat
De h. W. De Wilde, Hasselt
Mevr. Gh. De Weireld, St. Denijs-Westrem
De h. & mevr. De Zutter, Roeselare
De h. G. Dierckens, St. Pieters-Leeuw
Mevr. G. Driljeux, St.-Truiden
Mevr. G. Duytschaever, Ekeren
De h. & mevr. Eliaerts-Horsmans, Antwerpen
De h. E. Fiorine, Oostende
De h. & mevr. Goedertier-Cuelenaere, Heusden
Mevr. G. Goethals, Roeselare
De h. & mevr. Gorssen-Kapinga, Strombeek
De h. & mevr. Grarū, Berchem
Dr. L. Hermans, Elverdinge

Mevr. R. Hens, Antwerpen
De h. F. Hessel, Jalhay
De h. G. Heylen, Zandhoven
Mevr. E. Janssens, St. Lambr. Woluwe
De h. P. Lelièvre-Damit, Tervuren
De h. & mevr. Scheuerman, Kortesse
De h. & mevr. Swinnen, Knokke-Heist
Prof. J. Ghesquiere, Brasschaat
De h. W. Ingels, Maldegem
De h. L. Jaspers, F - Glorianes
De h. F. Keereman, Kortenberg
De h. & mevr. Kortleven, Balen
Mevr. G. Laleman, Roeselare
Mevr. Laurens-Hermans, Leuven
Mevr. A. Leemans, Beersel
Mevr. H. Leuridan, Koksijde
De h. M. Paeleman, Laarne
De h. M. Puttemans, Schoten
De h. P. Reynders, Assesse
Mevr. Y. Samyn, Kraainem
De h. & mevr. Schelfhout-De Smet, Kortrijk
De h. G. Schoevaerts, Vlissegem
De h. & mevr. Soubry, Heist
De h. & mevr. Speltincx-Matthys, Hoeilaart
Mevr. H. Stappers, Berchem
Mevr. A. Steegmans, Diepenbeek
Mevr. M. Stegen, Diepenbeek
De h. M. Strobbe, Merelbeke
De h. & mevr. Trotman – Catrijsse, Koksijde
De h. J. Vanacker, Poperinge
De h. L. Van Alsenoy, Kapellen
De h. & mevr. Van Belle, De Pinte
De h. P. Van Bost, NL - Veldhoven
Mevr. C. Van Damme, Kraainem
De h. M. Vandeputte, Evere
De h. J. Van der Paal, Berchem
Mevr. M. Van Eylen, Leuven
Mevr. J. Van Meenen, Strombeek-Bever
Mevr. Van Poelvoorde, Erembodegem
Dr. & mevr. Van Rompaey, Kessel-Lo
De h. & mevr. J. Ver Boven, St. Genesius R.
Dr. & mevr. Verhoest, Roeselare
De h. R. Verstele, Kraainem
Mevr. N. Verzele, Oostende
Mevr. C. Vos, Halle-Booienhoven
Prof. & mevr. A. Verdonck-Bosteels, Linden
Mevr. M. Zannarini, Deurne-Antwerpen

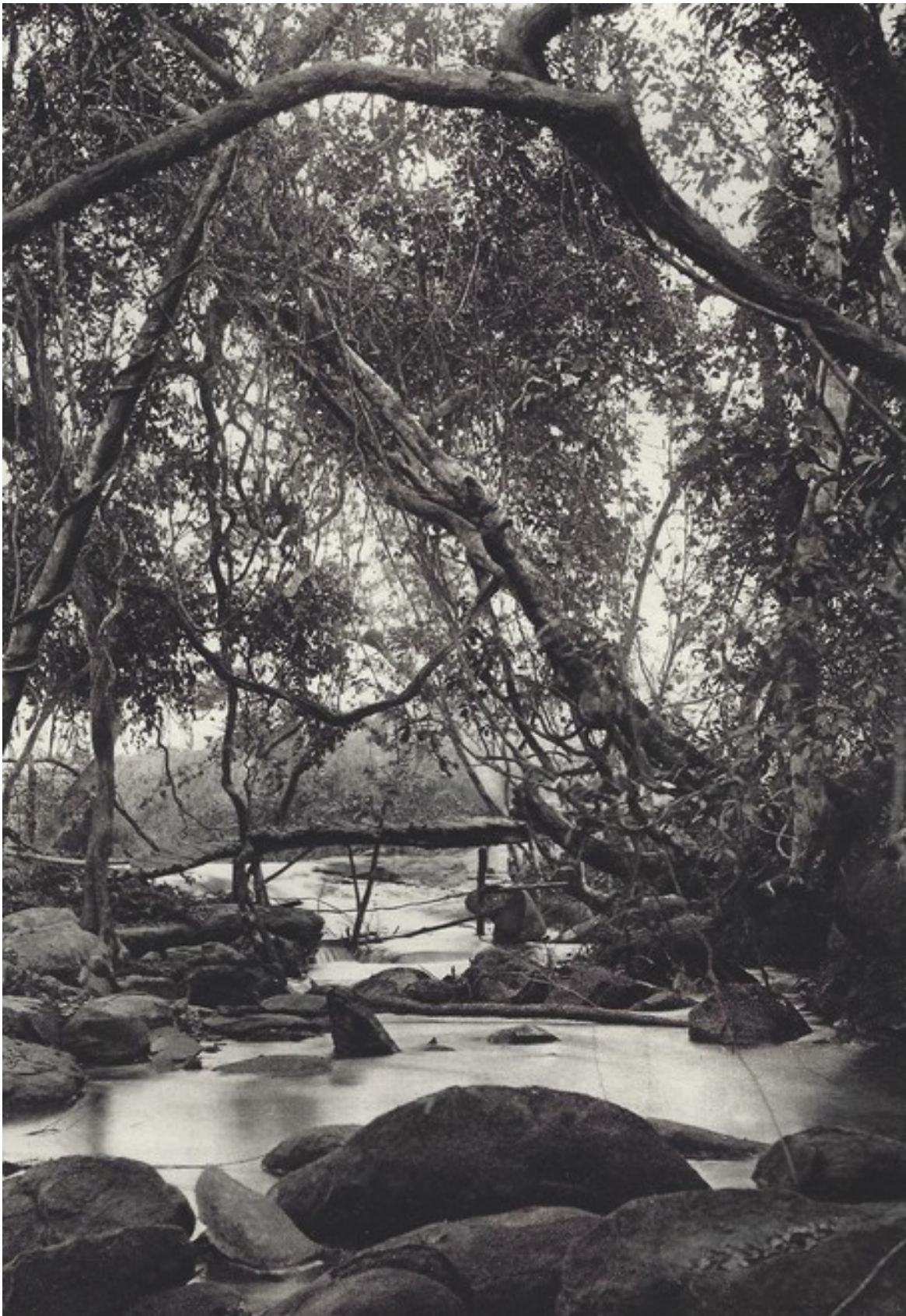
Deze Nieuwsbrief is uitgegeven door de vzw AFRIKAGETUIGENISSEN

Zetel : Jan van Ruusbroecklaan 15, 3080 Tervuren

(e-mail : afrikagetuigenissen@skynet.be)

Bankrekening (IBAN) : BE67 0014 2540 4387

Niets uit deze nieuwsbrief mag worden overgenomen, gekopieerd of gepubliceerd zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever, die alle rechten voorbehoudt.

Oever van de Luisi (historische foto)